

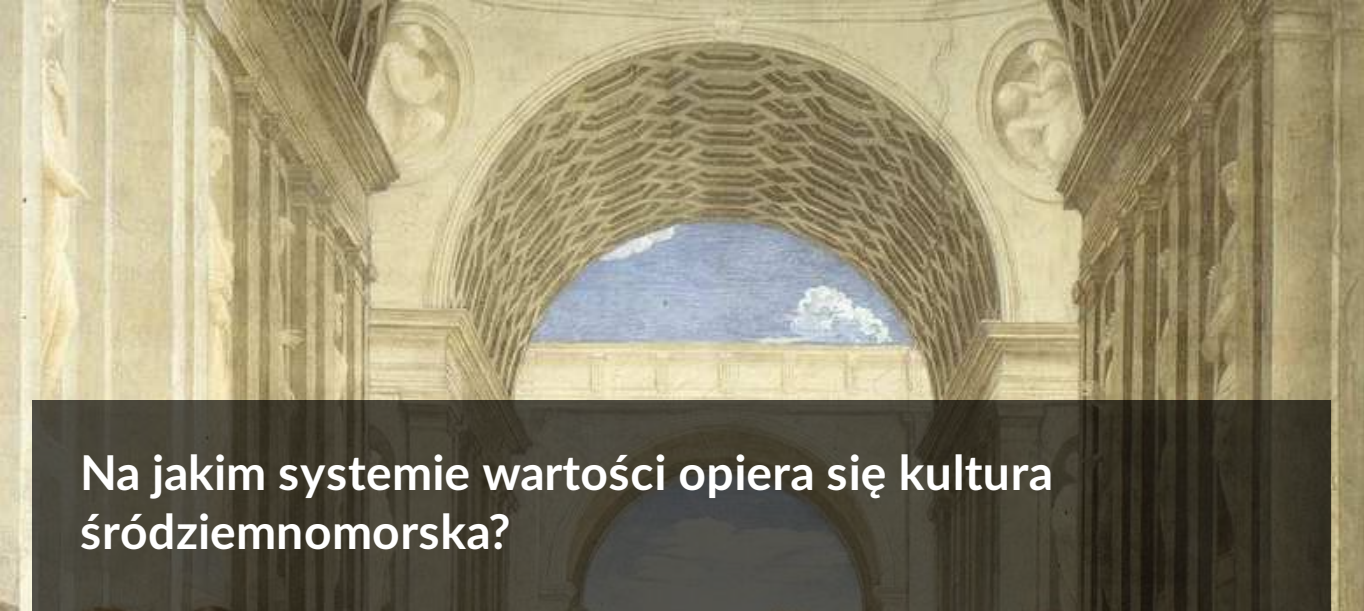

Na jakim systemie wartości opiera się kultura śródziemnomorska?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Safona, *Pieśni*, tłum. Nikos Chadzinikolau, Poznań 1988.
- Źródło: Ksenofont, *Wspomnienia o Sokratesie*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1988, s. 21–22.
- Źródło: Platon, *Apologia, czyli obrona Sokratesa*, tłum. F. A. Kozłowski, Warszawa 2012.
- Źródło: Grzegorz Żuk, *Kultura w kontekście wartości*, [w:] tegoż, *Edukacja aksjologiczna. Zarys problematyki*, 2016.
- Źródło: Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1, 2004, s. 17.

Na jakim systemie wartości opiera się kultura śródziemnomorska?

Rafaël Santi, *Szkoła ateńska*, 1511

Źródło: *Rafaël Santi*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mianem kultury śródziemnomorskiej określamy kulturę, która powstała w pierwszym tysiącleciu p.n.e. na terenie państw basenu Morza Śródziemnego. Najsilniejszy wpływ na jej kształt wywarli Grecy i Rzymianie oraz Żydzi. Grecka filozofia, rzymskie prawo, niezrównane dzieła architektury, eposy Homera, tragedie Sofoklesa, Biblia – to dziedzictwo antyku, stanowiące podwaliny dla rozwoju całej późniejszej kultury europejskiej.

W tym okresie na terenie antycznej Grecji narodziła się filozofia, czyli nauka zajmująca się refleksją nad otaczającym nas światem. Za pierwszego filozofa uznaje się Sokratesa, który działał w Atenach w V w. p.n.e. W centrum swoich zainteresowań postawił on refleksję nad wartościami, tym samym stwarzając fundament dla europejskiej myśli o wartościach.

Twoje cele

- Pogłębisz wiedzę o kulturze śródziemnomorskiej.

- Zdefiniujesz pojęcie *wartości* w rozmaitych kontekstach.
- Rozróżnisz wartości estetyczne, etyczne, poznawcze i praktyczne.
- Porównasz systemy filozoficzne Sokratesa, Platona i Arystotelesa.
- Przeanalizujesz fragment *Obrony Sokratesa* Platona.

Przeczytaj

Narodziny filozofii

” Władysław Tatarkiewicz

Historia filozofii

Filozofia starożytna Europy była filozofią grecką. Żaden inny naród w tym okresie nie wytworzył filozofii; żaden nawet nie współdziałał z Grekami, z wyjątkiem Rzymian, którzy pod koniec starożytnej epoki pielęgnowali filozofię wydaną przez Greków, nic wszakże do niej nie dodając istotnego. Rozkwit filozofii w Grecji nie był dziełem przypadku: ułatwiły go specjalne warunki tego kraju. Ziemia uboga, a przy tym morzem od innych krajów oddzielona, nie przyciągała cudzoziemców i długo chroniła od klęsk wojny; natomiast wywoływała kolonizację i czyniła, że Grecy obcowali z kulturą innych krajów; ustrój państwowy Grecji – duża ilość małych państw – sprzyjał wytwarzaniu się różnorodnych postaci kultury, a przy tym przez współzawodnictwo wzmacniał ambicje. Szczep grecki, bogato przez naturę obdarzony, wydawał w dziedzinie nauki talenty nie mniejsze niż w poezji, plastyce czy sztuce wojskowej. Właściwe greckim umysłem zainteresowanie otaczającym światem, większe niż zainteresowanie własną osobą, postawa śmiała a życzliwa wobec rzeczywistości, kultura plastyczna, żądza jasności, umiłowanie rzeczy konkretnych, a jednocześnie zdolność do abstrakcyjnego rozumowania – przyczyniły się do stworzenia filozofii greckiej. Grecja rozpoczęła w VII w. pracę na filozofią, a po dwóch stuleciach wydała już arcydzieła filozoficznej myśli, stanowiące podstawę całej europejskiej filozofii.

Źródło: Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1, 2004, s. 17.

Pozostałości antycznego Akropolu w Atenach

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

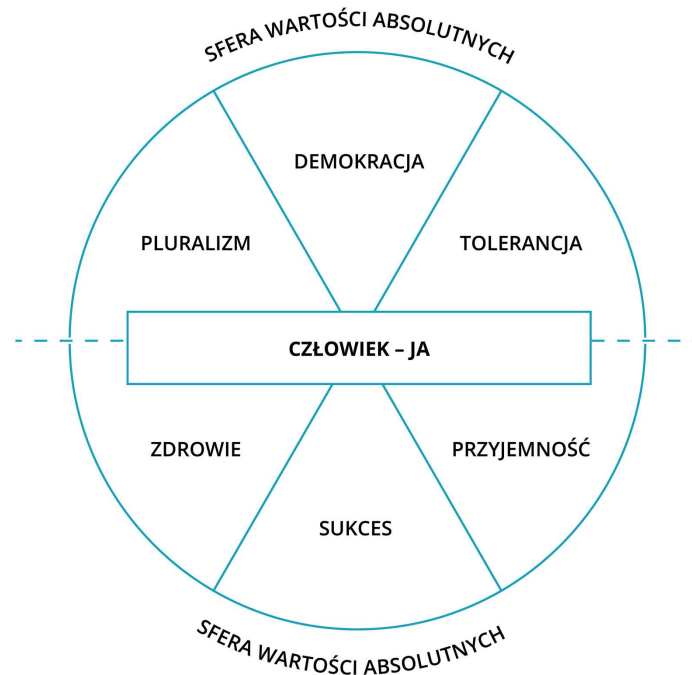
Czym są wartości

Pojęcie wartości występuje w słowniku potocznym, a równocześnie należy do specjalistycznego słownika filozoficznego. Przenikanie się tych dwóch obszarów słownictwa jest powodem wieloznaczności wyrazu wartość. W słowniku potocznym ma dużo szersze zastosowanie niż w słowniku filozofii.

Wartość to taka właściwość przedmiotu, osoby lub zjawiska, która powoduje, że dany przedmiot (osoba, zjawisko) jest dla kogoś cenny (tu ujawnia się subiektywny wymiar wartości). Pojęcie wartości zostało zaczerpnięte przez filozofów z języka ekonomii. Dział filozofii zajmujący się wartościami nazywamy aksjologią.

Możemy wyróżnić wartości:

- etyczne (dobro, cnota/zacność, uczciwość, szlachetność),
- estetyczne (piękno, wielkość/wybitność artystyczna),
- poznawcze (prawda, mądrość),
- praktyczne (użyteczność, praktyczność).

Układ wartości dominujących we współczesnej kulturze Zachodu

Na podstawie: Grzegorz Żuk, *Edukacja aksjologiczna. Zarys problematyki*, Lublin 2016, s. 87–117.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sokrates o wartościach

Najważniejszym pytaniem filozoficznym było dla Sokratesa to, czym jest dobro i co to znaczy dobrze postępować w życiu. Dobry jest wedle Sokratesa tylko ten czyn, który wynika z prawdy o dobru i pięknie. Czyn taki jest zatem czynem mądrego (znającego prawdę) człowieka. W świetle tej tradycji – fundamentalnej dla [kultury śródziemnomorskiej](#) – istnieje tylko jedna wartość: dobro, które występuje w dwu innych postaciach – piękna i prawdy. To jest najważniejsza, klasyczna w europejskiej tradycji triada wartości: dobro – prawda – piękno.

” Ksenofont

Wspomnienia o Sokratesie

Także sprawiedliwość i każda inna cnota – mówił (Sokrates) – jest odmianą mądrości. To bowiem, co sprawiedliwe, i w ogóle wszystko, co czynimy, kierując się cnotą, jest jednocześnie i piękne, i dobre. Kto rozumny, nie zechce poza pięknem i dobrem szukać nic innego. A kto nierozumny, nie potrafi stworzyć tego, co piękne i dobre, i choćby

nawet próbował, dozna niepowodzenia. Tak więc mądry czyni to, co jest piękne i dobre, niemądry zaś nie może się na to zdobyć, a choćby i chciał – nie zdoła. Jeżeli więc wszystko, co sprawiedliwe, i wszystko inne, co piękne i dobre, jest dziełem cnoty, jasne, że sprawiedliwość i każda cnota są odmianami mądrości.

Źródło: Ksenofont, *Wspomnienia o Sokratesie*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1988, s. 21–22.

Jacques-Louis David, *Śmierć Sokratesa*, 1787

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Sokrates swoim życiem dał świadectwo wartościom, które głosił: dobru, prawdzie i pięknu. Został skazany na śmierć za swoje poszukiwania prawdy o godnym i cnotliwym życiu. Jego współobywatele nie chcieli darować mu tego, że wskazywał i wypominał ich niegodne zachowania oraz pozbawione uzasadnionych podstaw przekonanie o własnej cnotcie. Swą śmiercią udowodnił, że można pięknie umierać w obronie wartości, które się głosi. Stał się wzorem heroizmu dla Europejczyków wszystkich późniejszych pokoleń. Zrezygnował z możliwości ucieczki i poddał się karze, wskazując, że wyroki sądu w praworządnym, demokratycznym państwie powinny być wykonywane. Swą mowę obrończą zakończył wezwaniem do wychowania następnych pokoleń w duchu tych samych wartości, które głosił na

ulicach Aten przez całe swoje życie. Legenda głosi, że mowę tę zapisał jego uczeń Platon (427 – 347 p.n.e.):

” Platon

Apologia, czyli obrona Sokratesa

Na cóż powinienem być skazany albo co mam zapłacić za to, że umiając żyć, byłem zawsze czynny, tylko nie dbałem o to, za czym się inni uganiają, to jest o bogactwa, zyski, urzędy, godności wojskowe i inne! Za to, że nie należałem do żadnego ze spisków i buntów w Rzeczypospolitej, bo mi się uważałem zbyt uczciwym, bym miał dla ocalenia się do tego uciekać! Za to, że mi się tym nie zajmowałem, w czym widziałem, że ani wam, ani sobie nie będę mógł być użyteczny, lecz spieszyłem z największym dla każdego, jak mówię, dobrodziejstwem, kiedy z osobna każdego upominałem, aby pierwiej niż o swych rzeczach, o sobie samym myślał, aby ile mógł, starał się być najlepszym, najrozsądniejszym, nie wprzód wdawał się do spraw Rzeczypospolitej, dopóki by jej samej nie poznał i we wszystkim innym też samą drogą postępował! (...).

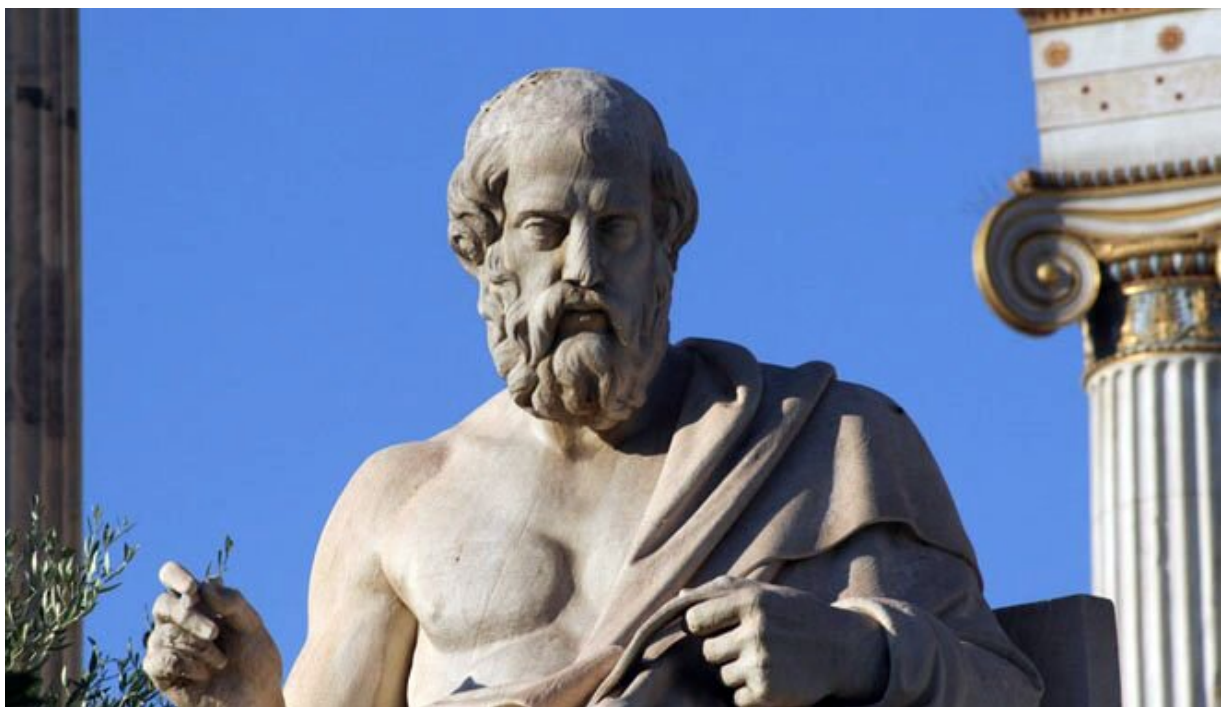
Gdy mam przekonanie, że mi względem nikogo niesprawiedliwości się nie dopuściłem, trudno abym jej (kary śmierci) względem siebie się dopuszczał i przyznając, że zasługuję na karę, sam ją na siebie podawałem. (...) Może jednakże na to kto powie: „Sokratesie! Czyż milcząc i nie wdając się do niczego, nie będziesz mógł żyć spokojnie na wygnaniu?”. To jest właśnie, o czym was najtrudniej przekonać. Gdy wam powiem, że w takim być stanie, jest to samo, co być nieposłusznym [Bogu](#), a stąd trudno nie wdawać się do niczego, nie uwierzycie, sądząc, że z was żartuję; a gdy jeszcze dodam, że największym jest dobrodziejstwem dla człowieka móc codziennie mówić o [cnocie](#) i tym wszystkim, o czym mnie słyszeliście mówiącego i zastanawiającego się nad sobą samym i innymi (bo życie

bez tego nie jest godnym życia), tym więcej nie uwierzycie moim wyrazom. [...]

Przecie ich {oskarżycieli Sokratesa) jeszcze o jedno proszę, byście względem moich synów, gdy dorosną, podobnie surowi byli.

Ateńczycy, dręcząc ich i nękając, tak jak ja was nękałem, jeśli zdawać się wam będą więcej dbać o pieniądze lub co innego, niżeli o cnotę i jeśli uchodzić będą za coś, nie będąc niczym w istocie, byście tak jak ja was gromiłem, ich także gromili za to, że się nie starają o to, o co powinni i że się uważają za coś, choć niczym nie są. Gdy to zrobicie, sprawiedliwie postąpicie ze mną i z moimi synami. Lecz już czas, bym was opuścił i poszedł na śmierć, a wy dla życia dalszego zostali! Kto z was czego lepszego doświadczy, samemu tylko Bogu wiadomo.

Źródło: Platon, *Apologia, czyli obrona Sokratesa*, tłum. F. A. Kozłowski, Warszawa 2012.

Platon

Źródło: Kosths, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Jak pisze Grzegorz Żuk w artykule *Kultura w kontekście wartości*, każda wspólnota wypracowuje wspólny dla jej członków system wartości:

Kultura w kontekście wartości

(...) Każda wspólnota wypracowała na przestrzeni dziejów, na podstawie historii, tradycji i religii, swój kanon wartości, czyli ważne dla danej społeczności idee, których realizacja stanowi podstawę tożsamości jednostki i grupy. Społecznie akceptowany i usankcjonowany system wartości tworzy wspólne przekonanie członków grupy o ważności danych spraw. Ich istnienie związane jest ze skłonnością człowieka do oceny i hierarchizacji osób, przedmiotów, zjawisk, wydarzeń czy idei. Na wartościach funkcjonujących w danej społeczności opierają się normy, które z kolei wyznaczają obowiązujące standardy zachowań w określonych sytuacjach. Dzięki normom wiemy, jak zachować się wobec innych osób i jakich zachowań wobec siebie możemy oczekiwać.

Wyznawane przez jednostkę czy wspólnotę wartości warunkują podejmowane działania. Wartości – chociaż ich zestaw może być różny w zależności od danej kultury – są trwałym elementem każdej kultury, pomagają człowiekowi w odkrywaniu własnej tożsamości, w budowaniu relacji z innymi ludźmi, w poruszaniu się w świecie społecznym i odkrywaniu praw nim rządzących.

Źródło: Grzegorz Żuk, *Kultura w kontekście wartości*, [w:] tegoż, *Edukacja aksjologiczna. Zarys problematyki*, 2016.

Słownik

dobro

najwyższa wartość etyczna, tj. wartość ludzkich intencji i czynów; jej przeciwieństwem jest zło w sensie etycznym

filozofia

(gr. *phileo* – miłuję + *sophia* – mądrość) – refleksja nad fundamentalnymi sprawami otaczającego nas świata i człowieka; rozważanie zasadniczych i najbardziej

ogólnych kwestii

kultura śródziemnomorska

kultura powstała w basenie Morza Śródziemnego, wywodząca się z tradycji judaistycznej, greckiej, a później chrześcijańskiej; w znaczeniu wąskim – kultura europejska, w szerszym – euroatlantycka obejmująca współcześnie także kulturę obu Ameryk i Australii, dla których kultura europejska była podstawowym źródłem idei i wartości

piękno

najwyższa wartość estetyczna, tj. wartość natury i sztuki w ich wyglądach; jej przeciwieństwem jest brzydota

prawda

najwyższa wartość poznawcza, tj. wartość sądów (przekonań, twierdzeń o rzeczywistości); jej przeciwieństwem jest fałsz

wartość

to, co ujawnia się w przedmiotach, słowach oraz działaniach i dzięki czemu przedmioty te, słowa i działania uznawane są za cenne

Film

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu dr Katarzyny Kasi i wynotuj najważniejsze treści dotyczące klasycznego ujęcia wartości w kulturze śródziemnomorskiej.

Polecenie 2

Po obejrzeniu filmów narysuj klasyczną triadę wartości.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RiasFJHCsnWxT>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Wartości w kulturze śródziemnomorskiej cz. 1.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R2LxN4pwknSYg>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Wartości w kulturze śródziemnomorskiej cz. 2.

Słownik

etyka

(gr. *ethos* – zwyczaj) – ogół norm moralnych przyjętych w danej zbiorowości w danym czasie historycznym, w sensie filozoficznym etyka to nauka dotycząca moralności; zajmuje się rozróżnieniem tego, co jest dobre, a co złe. epikureizm – system filozoficzny stworzony przez greckiego myśliciela Epikura w IV/III w.

p.n.e., według którego szczęście równa się przyjemności; w korzystaniu z przyjemności filozof zalecał jednak umiar

hedonizm

(gr. *hedone* – przyjemność, rozkosz) – doktryna filozoficzna uznająca indywidualną przyjemność za najwyższe dobro; za twórcę uważany jest Arystyp z Cyreny, uczeń Sokratesa

kalokagatia

(gr. *kalos kagatos* – piękny i dobry) – idea harmonijnego połączenia piękna ciała, dobroci i dzielności moralnej w człowieku; idea ta przyświecała m.in. wychowawcom i nauczycielom w antycznej Grecji

sceptycyzm

(gr. *sképtomai* – obserwuję) – potocznie: powątpiewanie, krytycyzm; termin wywodzi się ze starożytnej Grecji, gdzie narodził się pogląd filozoficzny głoszący ograniczoność ludzkiego poznania

stoicyzm

(gr. *stoa* – portyk, miejsce do spacerów) – system filozoficzny stworzony w starożytnych Atenach przez Zenona z Kition, a następnie rozwijany przez innych myślicieli; według etyki stoickiej człowiek może osiągnąć szczęście przez wewnętrzną dyscyplinę moralną, wypełnianie obowiązków i niepoddawanie się popędom

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Podaj po dwa przykłady wartości osobistych, wspólnotowych oraz absolutnych.

Ćwiczenie 6

Na podstawie fragmentu *Historii filozofii* Władysława Tatarkiewicza wyjaśnij, dlaczego to akurat w starożytnej Grecji narodziła się filozofia. Podaj min. 3 powody.

” Władysław Tatarkiewicz

Historia filozofii

Filozofia starożytna Europy była filozofią grecką. Żaden inny naród w tym okresie nie wytworzył filozofii; żaden nawet nie współdziałał z Grekami, z wyjątkiem Rzymian, którzy pod koniec starożytnej epoki pielęgnowali filozofię wydaną przez Greków, nic wszakże do niej nie dodając istotnego. Rozkwit filozofii w Grecji nie był dziełem przypadku: ułatwiły go specjalne warunki tego kraju. Ziemia uboga, a przy tym morzem od innych krajów oddzielona, nie przyciągała cudzoziemców i długo chroniła od klęsk wojny; natomiast wywoływała kolonizację i czyniła, że Grecy obcowali z kulturą innych krajów; ustrój państwowy Grecji – duża ilość małych państw – sprzyjał wytwarzaniu się różnorodnych postaci kultury, a przy tym przez współzawodnictwo wzmagał ambicje. Szczep grecki, bogato przez naturę obdarzony, wydawał w dziedzinie nauki talenty nie mniejsze niż w poezji, plastyce czy sztuce wojskowej. Właściwe greckim umysłem zainteresowanie otaczającym światem, większe niż zainteresowanie własną osobą, postawa śmiała a życzliwa wobec rzeczywistości, kultura plastyczna, żądza jasności, umiłowanie rzeczy konkretnych, a jednocześnie zdolność do abstrakcyjnego rozumowania – przyczyniły się do stworzenia filozofii greckiej. Grecja rozpoczęła w VII w. pracę na filozofią, a po dwóch stuleciach wydała już arcydzieła filozoficznej myśli, stanowiące podstawę całej europejskiej filozofii.

Źródło: Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1, 2004, s. 17.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się ponownie z fragmentem *Obrony Sokratesa* Platona. Wynotuj argumenty, jakie podaje Sokrates na dowód tego, że jest niewinny i nie zasłużył na karę śmierci.

” Platon

Apologia, czyli obrona Sokratesa

Na cóż powinienem być skazany albo co mam zapłacić za to, że umiając żyć, byłem zawsze czynny, tylko nie dbałem o to, za czym się inni uganiają, to jest o bogactwa, zyski, urzędy, godności wojskowe i inne! Za to, że nie należałem do żadnego ze spisków i buntów w Rzeczypospolitej, bom się uważałem zbyt uczciwym, bym miał dla ocalenia się do tego uciekać! Za to, że nie zajmowałem, w czym widziałem, że ani wam, ani sobie nie będę mógł być użyteczny, lecz spieszyłem z największym dla każdego, jak mówię, dobrodziejstwem, kiedy z osobna każdego upominałem, aby pierwiej niż o swych rzeczach, o sobie samym myślał, aby ile mógł, starał się być najlepszym, najrozsądniejszym, nie wprzód wdawał się do spraw Rzeczypospolitej, dopóki by jej samej nie poznał i we wszystkim innym tą samą drogą postępował! (...).

Gdy mam przekonanie, że względem nikogo niesprawiedliwości się nie dopuściłem, trudno abym jej (kary śmierci) względem siebie dopuszczał i przyznając, że zasługuję na karę, sam ją na siebie podawałem. (...) Może jednakże na to kto powie: „Sokratesie! Czyż milcząc i nie wdając się do niczego, nie będziesz mógł żyć spokojnie na wygnaniu?”. To jest właśnie, o czym was najtrudniej przekonać. Gdy wam powiem, że w takim być stanie, jest to samo, co być nieposłusznym [Bogu](#), a stąd trudno nie wdawać się do niczego, nie uwierzycie, sądząc, że z was żartuję; a gdy jeszcze dodam, że największym jest dobrodziejstwem dla człowieka móc codziennie

mówić o cnocie i tym wszystkim, o czym mnie słyszeliście mówiącego i zastanawiającego się nad sobą samym i innymi (bo życie bez tego nie jest godnym życia), tym więcej nie uwierzycie moim wyrazom. [...]

Przecie ich {oskarżycieli Sokratesa) jeszcze o jedno proszę, byście względem moich synów, gdy dorosną, podobnie surowi byli.

Ateńczycy, dręcząc ich i nękając, tak jak ja was nękałem, jeśli zdawać się wam będą więcej dbać o pieniądze lub co innego, niżeli o cnotę i jeśli uchodzić będą za coś, nie będąc niczym w istocie, byście tak jak ja was gromiłem, ich także gromili za to, że się nie starają o to, o co powinni i że się uważają za coś, choć niczym nie są. Gdy to zrobicie, sprawiedliwie postąpicie ze mną i z moimi synami. Lecz już czas, bym was opuścił i poszedł na śmierć, a wy dla życia dalszego zostali! Kto z was czego lepszego doświadczy, samemu tylko Bogu wiadomo.

Źródło: Platon, *Apologia, czyli obrona Sokratesa*, tłum. F. A. Kozłowski, Warszawa 2012.

Ćwiczenie 8

Safona była naj słynniejszą grecką poetką liryczną czasów antycznych. Żyła w VII/VI wieku p.n.e. na wyspie Lesbos, a w swoich pieśniach pisała przede wszystkim o miłości. Wśród jej wierszy znajdziemy również takie, w których porusza tematykę wartości. Zapoznaj się z utworami Safony i wymień wartości oraz antywartości, o których poetka wspomina w poniższych pieśniach.

” Safona

Pieśni

1. Złym sąsiadem bogactwo bez dobroci.
Kto jedno i drugie posiada
Do szczęśliwych należy.
2. Kiedy gniew zawładnie tobą,
Trzymaj język za zębami
3. Zawsze miej w pamięci słowa Admeta:
Kochaj odważnych, rezygnuj z tchórzliwych.
Pamiętaj więc – mała jest tchórzliwych pociecha.
4. Uroda cieszy tylko oczy
Dobroć jest wartością trwałą

Źródło: Safona, *Pieśni*, tłum. Nikos Chadzinikolau, Poznań 1988.

Polecenie 1

W nawiązaniu do fragmentu tekstu Grzegorza Żuka w sekcji „Przeczytaj” (*Wartości a kultura*) zastanów się i określ, jakie wartości są uznawane w twojej grupie rówieśniczej (1), klasie (2), rodzinie (3), miejscowości, z której pochodzisz (4). Możesz przedstawić je na rysunku, wykresie lub wymieni ć, uwzględniając ich hierarchię.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Na jakim systemie wartości opiera się kultura śródziemnomorska?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

10. Budowanie systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.

11. Kształcenie umiejętności rozpoznawania i wartościowania postaw budujących szacunek dla człowieka (np. wierność, odpowiedzialność, umiar) oraz służących budowaniu wspólnot: państwowej, narodowej, społecznej (np. patriotyzm, sprawiedliwość, obowiązkowość, szlachetność, walka, praca, odwaga, roztropność).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pogłębi wiedzę o kulturze śródziemnomorskiej;
- zdefiniuje pojęcie *wartości* w rozmaitych kontekstach;
- rozróżni wartości estetyczne, etyczne, poznawcze i praktyczne;
- porówna systemy filozoficzne Sokratesa, Platona i Arystotelesa;

- przeanalizuje fragment *Obrony Sokratesa* Platona.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Film”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi wskazaną (lub wybraną) osobę o odczytanie tematu lekcji wyświetlonego na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika. Następnie zadaje uczniom pytanie: co wiesz na ten temat? Prosi wybranego ucznia lub uczennicę o zapisywanie propozycji. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Na tej podstawie uczniowie przygotowują mapę myśli związaną z tematem. Posiłkują się również informacjami zdobytymi przed lekcją.
2. Jeśli starczy czasu, nauczyciel może podczas lekcji odtworzyć filmy, z którymi uczniowie mieli się zapoznać przed lekcją (w ramach przypomnienia). Następnie uczniowie w parach notują najważniejsze treści dotyczące klasycznego ujęcia wartości w kulturze śródziemnomorskiej. Indywidualnie natomiast rysują klasyczną triadę wartości.
3. Uczniowie zostają podzieleni na 3 grupy. Każdy zespół rozwiązuje wszystkie ćwiczenia zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je na forum klasy. Po wyznaczonym czasie następuje wspólne omówienie wszystkich rozwiązań.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące:
 - Jak możesz zdefiniować pojęcie wartości w rozmaitych kontekstach?
 - Czym są wartości estetyczne, etyczne, poznawcze i praktyczne?
 - Jakie są główne założenia systemów filozoficznych Sokratesa, Platona i Arystotelesa?
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
3. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. W nawiązaniu do fragmentu tekstu Grzegorza Żuka w sekcji „Przeczytaj” (Wartości a kultura) zastanów się i określ, jakie wartości są uznawane w twojej grupie rówieśniczej (1), klasie (2), rodzinie (3), miejscowości, z której pochodzisz (4). Możesz przedstawić je na rysunku, wykresie lub wymieniwać, uwzględniając ich hierarchię.

Materiały pomocnicze:

- Władysław Tatarkiewicz, *Historia filozofii*, t. 1, 2004.
- Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1988.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film” do podsumowania lekcji.